

Satranç

Kıvanç Çefle [btsatranc@tubitak.gov.tr]

FIDE Albümleri

Üç yılda bir yayımlanan FIDE albümleri, o dönem içerisinde çeşitli dergilerde çıkmış ya da yarışmalarda ödül kazanmış en güzel etüt ve problemleri içerir. Bu nedenle, 1971 yılından beri düzenli olarak yayımlanan bu eşsiz kaynak, kurgu severler tarafından sabırsızlıkla beklenir.

Daha önceleri FIDE'ye bağlı bir komisyon tarafından hazırlanan albümler, daha sonra FIDE'den bağımsız olan ancak onunla eş güdümlü olarak etkinlik gösteren Dünya Satranç Kompozisyonu Federasyonu tarafından oluşturulmaya başlandı. Albümler; iki hamlelik problemler, üç hamlelik problemler, etütler, yardımcı matlar ve ters matlar gibi toplamda sekiz kategoriden oluşuyor.

Peki, bir problem, FIDE albümünde yayımlanmaya nasıl hak kazanır? Öncelikle, o problemin belirlenmiş üç yıllık zaman aralığında sürekli bir satranç yayınında çıkmış olması ya da sonucu bu zaman aralığında ilan edilmiş bir yarışmada ödül alması gerekiyor. Örneğin, son FIDE albümü 2016-2018 yıllarını kapsıyordu. Kurgucu, bu şartı sağlayan kurgularını bir direktöre gönderir. O da kendisine gelen eserleri üç kişiden oluşan bir jüriye iletir. Jüri üyeleri her bir probleme 0-4 arasında bir puan verir. Eğer bir kurgu toplamda sekiz puan almayı başarırsa albüme girmeye hak kazanır.

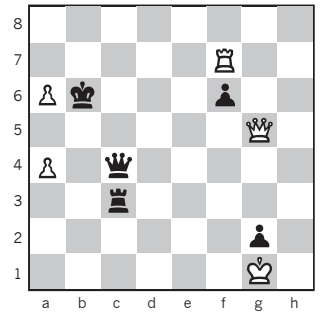
Kurgucular, albümde yayımlanan her bir yapıtları için 1,67 puan alırlar. Zaman içinde biriken puanlarının toplamına göre kendilerine kompozisyon alanında FIDE Ustası, Uluslararası Usta ya da Büyük Usta gibi unvanlar verilir.

Biz bu yazıda değişik dönemlerdeki albümlerde çıkmış ve jüriden yüksek puanlar almış birkaç yapıtı sunacağız.

İlk örneğimiz 1980-1982 yıllarını kapsayan albümden... Bu etüt jüriden "tam not", yani 12 puan almıştı (Diyagram 1).

Diyagram 1

Yehuda Hoch - Mandil Anı Yarışması,
1980
Birincilik Ödülü

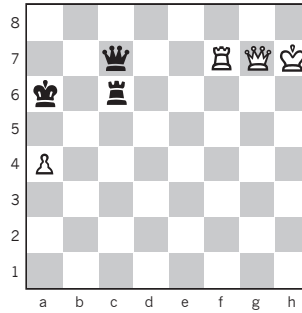
Beyaz oynar ve kazanır.

16. Vg1+ ve beyaz kazanır (16. Kxc8? Kxc8 17. Vxc8 pat).

Peki, bu etütte jüriyi bu kadar etkileyen ne? Çünkü beyaz ilk hamlede cazip görünen 1. Kxf6+ hamlesini oynarsa sonuçta “hemen hemen” aynı pozisyon ortaya çıksa da siyah kıl payıyla beraberliği yakalıyor. Buna “tematik deneme” denir:

1. Kxf6+? Şa7 2. Vg7+ Vc7 3. Kf7 Kc1+ 4. Şxg2 Kc2+ 5. Şf3 Kc3+ 6. Şe4 Kc4+ 7. Şd5 Kc5+ 8. Şe6 Kc6+ 9. Şf5 Kc5+ 10. Şg6 Kc6+ 11. Şh7 Şxa6 (Diyagram 3).

Diyagram 3

Şimdi Diyagram 3'e dikkatle bakalım ve onu Diyagram 2 ile karşılaştıralım.

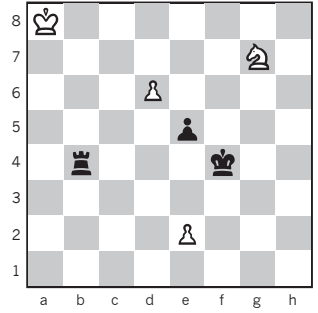
Diyagram 3'teki pozisyonun 2'dekinin aynısı olduğunu ancak bir sıra aşağı kaydığını görüyoruz.

Kurgu terminolojisiyle, bu iki konum birbirinin “eko”su yani yankısı diyebiliriz. Peki, bu nasıl bir farka yol açar? “Sıfır” numaralı bir yatay sütun olmadığı için beyaz vezir buraya inip şah çekemez! Yani bir “Vg0+” hamlesi olmaz. Dolayısıyla beyazın elde edebileceği tek şey pat: 12. Kxc7 Kxc7 13. Vxc7=.

İkinci örneğimiz 1995-1997 dönemine ait albümde yer alan bir “ortak yapım”. Jüriden 11 puan almış, bu albümde daha yüksek puan alan başka bir etüt yok.

Diyagram 4

Nikolai Rezvov, Sergei Tkachenko
Jubilé A. Selivanov-30, 1997
Birincilik Ödülü

Beyaz oynar ve kazanır.

Çözüm:

1. d7

1. Ae6+? Şe3 2. d7 Ka4+ 3. Şb7 Kb4+ 4. Şc7 Kc4+ 5. Şd6 Kc1 6. Ac5 Kd1+ 7. Ad3 Şxe2=

1...Ka4+

1...Kd4 2. Ae6+ ve kazanır.

2. Şb7 Kb4+ 3. Şc7

3. Şc7? Kc4+ 4. Şd6 Kd4+=

3...Kb8

3...Kc4+ 4. Şb5 Kd4 5. Ae6+ +=

4. Şc7 Ka8 5. Şb7 Kh8

Kalenin gidebileceği başka bir kare yok! Örneğin 5...Kd8/f8 Ae6+ ya da 5...Kg8 6. Ae8 +-. Beyaz at, şah ve piyon tahtayı siyah kaleye âdeta dar ediyor! Şimdi şaşırtıcı bir hamle geliyor:

6. e4!!

Bu beklenmedik sakın hamle siyahı zugzwang'a sokuyor! 6. Ae8? yanlış olurdu: 6...Kh7 7. Şc6 Kxd7 8. Şxd7 Şe3=.

Şimdi, 6. e4! hamlesinden sonra iki önemli devam yolu karşımıza çıkıyor:

a) 6...Şe3 7. Şc7 (7.Şc6? Kd8=) **7...Ka8**

8. Af5+ Şxe4 9. Ad6+ Ş~ 10. Ac8 +;

b) 6...Şf3 7. Şc6 (7. Şc7? Ka8 8. Af5 Ka7+ 9. Şc6 Kxd7 10. Şxd7 Kxe4=) **7...Kd8** (7...Ka8 Af5 Şxe4 9. Ad6+ Ş~

Çözüm:

1. a5+ Şxa6 2. Kxf6+ Şa7 3. Vg7+ Vc7 4. Kf7 Kc1+ 5. Şxg2 Kc2+ 6. Şf3 Kc3+ 7. Şe4 Kc4+ 8. Şd5

8. Şf5? Kf4+ 9. Şg6 Kxf7=

8...Kc5+ 9. Şe6 Kc6+ 10. Şf5 Kc5+ 11.

Şg6 Kc6+ 12. Şh7 Şa8 \$1 13. Vg8+

13. Kxc7? Kxc7 14. Vxc7 pat.

13...Vc8 14. Kf8 Kc7+ 15. Şh8 Şa7

15...Şb8 16. a6 Vxf8 17. Vxf8+ Kc8 18.

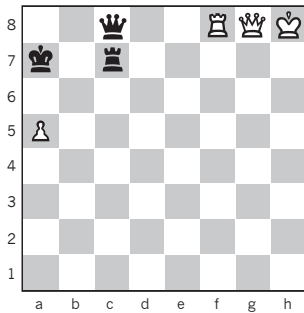
a7+ Şb7 19. Vxc8+.

Ana devam yolundaki 15...Şa7

hamlesinden sonra pozisyon şöyle

gözükyor:

Diyagram 2

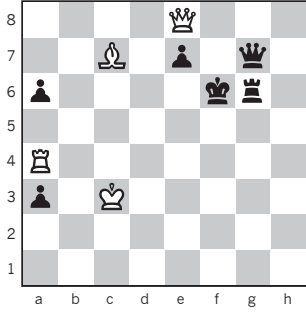

İşte bu hamlede beyaza oyunu kazandıran hamle geliyor!

10. Ac8+) **8. Ae6 Kxd7 9. Ag5+ Şf4 10. Şxd7 Şxg5 11. Şe6 Şf4 12. Şd5** ve kazanır.

Diyagram 5

M. Gromov, O. Pervakov
Gravyra, 2018
Birincilik Ödülü

Beyaz oynar ve kazanır.

Çözüm:

1. Şd3! a2!

1...Şg5 Va8!+; 1...Vh7 2. Vf8+

2. Kxa6+ Şg5!

2...Şf5 3. Vd7+

3. Kxa2 Vf6!

İşte burada etüde ödül kazandıran hamle geliyor:

4. Ff4+!!

Bu fil hamlesinin amacı ilk başta yalnızca şahı g6'daki kaleden uzaklaştırmak gibi görünse de aslında çok daha derin. Beyaz, biraz sonra göreceğimiz ana devam yolundaki 5. Kg2+ hamlesini erkene alıp şimdi oynasaydı ne olurdu? Buna etüt terminolojisiyle "mantıksal deneme"

diyebiliriz: 4. Kg2+? Şh5

5. Kh2+ Şg5! 6. Ff4+ Şf5

7. Vb5+ e5! 8. Fxe5 Va6! 9.

Kf2+ Şg4 ve beraberlik. Ana

devam yolunda olduğu gibi filin hemen feda edilmesi (yani 4. Ff4+!!) nasıl bir fark yaratıyor? Şimdi bunu göreceğiz:

4...Şh4! 5. Kh2+ Şg4 6.

Kg2+ Şf5 7. Vb5+ e5! 8.

Fxe5 Va6 9. Kg5+!!

İşte siyahı yıkan hamle bu. Yukarıda sözünü ettiğimiz 4. Kg2+ devam yolunda şimdi bu hamle oynanamıyor. Yani beyaz, 4. Ff4+!! hamlesiyle bu durumu öngördü ve ana devam yolundaki 9. Kg5+!! hamlesini olanaklı kıldı.

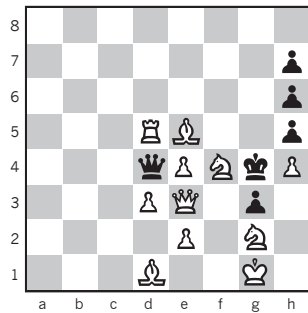
9...Şxg5 10. Ff6+ ve beyaz kazanır.

Ayın Problemleri

Çözmeniz için sizlere 1983-1985 albümünde jüriden 12 puan almış iki problem sunuyoruz:

Diyagram 6

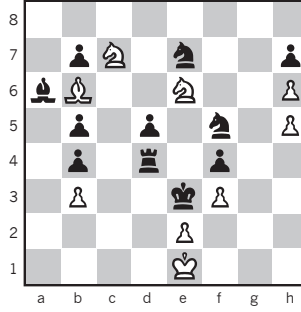
Valentin Rudenko,
Viktor Çepijniy
Fizkultura i Sport, 1983/84
Birincilik Ödülü

Beyaz oynar ve üç hamlede mat eder.

Diyagram 7

Andrey Lobusov,
Andrey Spirin
Zepler Anı Turnuvası, 1985

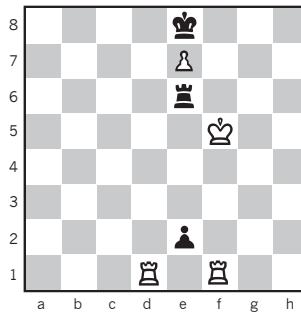
Beyaz oynar ve altı hamlede mat eder.

Geçen Ay Soruların Etüdün Çözümü

Geçen ayki yazımızda ünlü etütçü Ladislav Prokes'i ele almıştık. Çözmeniz için de sizlere onun üç etüdünü sunmuştuk. Şimdi bunların çözümünü veriyoruz.

Diyagram 8

Ceskoslovensky Sach, 1938

Beyaz oynar ve kazanır.

Çözüm:

1. Kd8+

1. Şxe6? e1=V+ 2. Şf5 (2. Kfxe1 pat) 2...Va5+; 1. Kfe1 exd1=V ve beraberlik.

1...Şxe7

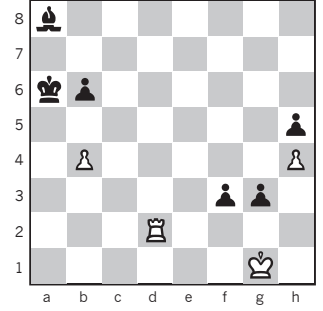
1...Şf7 2. Ke1 Kxe7 3. Kd2 +-

1. Ke1 Kf6+ 3. Şg5 Kf1 4.

Kdd1 +-

Diyagram 9

Tijdschrift v.d. KNSB, 1938

Beyaz oynar ve berabere kalır.

Çözüm:

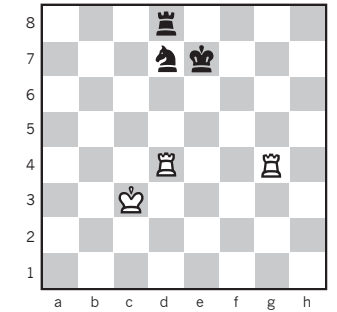
1. Ka2+ Şb7 2. Kg2! fxxg2

3. b5!! (zugzwang!) 3...Şc7

pat. Çok zarif!

Diyagram 10

Narodni Prace, 1940

Beyaz oynar ve kazanır.

Çözüm:

1. Kg7+

1. Şd2? Af6 2. Kg7+ Şf8=; 1. Kge4+ Şf7 2. Şd2 Af6=

1...Şe6

1...Şe8 2. Kg8+ Şe7 3. Ke4+-.

2. Şd2!! ve kazanır. Siyah zugzwang'da.